

YASHIL

**IQTISODIYOT
va
TARAQQIYOT**

*Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik,
ilmiy, ommabop jurnal*

**"AGRAR IQTISODIYOTNI BARQAROR
RIVOJLANTIRISHDA BUXGALTERIYA HISOBİ,
IQTISODIY TAHLIL VA AUDITNING ROLI HAMDA
ISTIQBOLDAGI VAZIFALAR" MAVZUSIDAGI
XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA**

MAXSUS SON / №5

BASE

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

OPEN ACCESS

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

ROAD

Crossref

ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

Academic
Resource
Index
ResearchBib

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

2025-yil 17-18 aprel

**SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA
MEDITSINASI, CHORVACHILIK VA
BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI**

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 479 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-aprelda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 28-fevraldagi
333/5-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

1-SEKSIYA: BUXGALTERIYA HISOBI, IQTISODIY TAHLIL VA AUDITNI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	12
SUT YO'NALISHIDAGI QORAMOLCHILIKDA ISHLAB CHIQRISH XARAJATLARI HISOBI VA MAHSULOT TANNARXINI HISOBLASH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH	13
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Karimov Ikrom, Abduganieva Dildora	
MEHNAT HAQI BO'YICHA MUOMALALARDA XATO, FIRIBGARLIK VA NOQONUNIY AMALLARNI SUD BUXGALTERIYA EKSPERTIZASI USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH	17
Xasanov Baxodir Akramovich	
G'ALLACHILIK KLASSTERINING TASHKILY MEZONLARINI SHAKLLANTIRISH	20
Dusmuratov Radjabbay Davlatbaevich, Ilmuratov Shavkat Maxsumovich	
KORXONA TOVAR-MODDIY ZAXIRALARI QADRSIZLANISHI AUDITINING METODOLOGIK ASOSLARI	24
Urazov Komil Baxramovich, To'rayeva Farida Rustamovna	
AGROKLASTERLAR ICHKI SOTISH JARAYONIDA TRANSFERT BAHOLARNI BELGILASH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH	28
Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
KONSOLIDASIYALASHGAN MOLIVAVIY HISOBOTLARNI TUZISHNING BUGUNGI KUNDAGI ZARURATI.....	34
Avazov Ilxom Ravshanovich	
MOLIVAVIY HISOBOTNING BARQARORLIK STANDARTLARI	37
Kurbanov Ziyat Niyazovich	
ВВЕДЕНИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ЗАТРАТ В СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ.....	41
Серекбаева Сауле Габитовна, Эшмуратов Улугбек Ташмуратович	
TOVAR-MODDIY QIYMATLIKLAR AUDITINI AUDITNING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	46
Raximova Umida Rabbimovna	
AGROIQTISODIYOTNI INNOVATSION RIVOJLANTIRISH SHAROITIDA JORIY AKTIVLAR INVENTARIZATSIYASINI O'TKAZISH VA UNING TAHLILI USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	49
Ruziyeva Dilafruz Faxriddinovna	
INVESTITSIYAVIY JOZIBADORLIKNI OSHIRISHDA INVESTITSIYA MUHITI VA UNI SHAKLLANTIRADIGAN OMILLAR	51
Abduganiyev Jahongir Behzod o'g'li, Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
QISHLOQ XO'JALIK KORXONALARIDA ASOSIY VOSITALAR HISOBINING XUSUSIYATLARI.....	55
A.I.Alikulov, M.Sh.Baxriyev, M.N. Fayzullaev	
G'ALLACHILIK KLASSTERLARIDA BUXGALTERIYA HISOBINING XUSUSIYATLARI VA XORIJ TAJRIBALARI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	59
Yuldashev Sherali Xaitovich, Xusanov Jaloliddin Xolmamat o'g'li, Tolibov Azamatjon Olimovich	
STRATEGIES FOR ADVANCING THE STANDARDS RELATED TO ACCOUNTING FOR FOREIGN EXCHANGE RATE FLUCTUATIONS IN UZBEKISTAN	63
Urazov K.B., Umarova Sh.K.	

BUXGALTERIYA HISOBINING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA LOGISTIKA XARAJATLARI HISOB VA HISOBOTLARINI Yuritishni Takomillashtirish.....	68
Nasim Boboev, Yorbekova Dilorom Muxammadqulovna, Umidullo Fayzullaev	
ASPECTS OF ACCOUNTING CONFIGURATION AND ORGANIZATION IN MODERN ECONOMIC SETTINGS.....	73
Hamdamova Guljahon Ablokulovna, Bahodirov Qosimxon Nasimxon o'g'li, Abdixalimov Nodirbek Abdumutal o'g'li	
ФИНАНСОВАЯ ГРАМОТНОСТЬ КЛИЕНТОВ: АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ В БАНКОВСКОЙ ПРАКТИКЕ	77
Нарзиева Гузаль Бахтиёровна	
BARQAROR O'SISH MAQSADLARIGA ERISHISHDA SIRKULAR IQTISODIYOTNING AHAMIYATI VA UNI MOLİYALASHTIRISH MASALALARI	81
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
INNOVATION IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA INVESTITSİYALARNING AHAMIYATI.....	85
Raximova Umida Rabbimovna, Elmurodova Dilnoza Farxodovna, Rasulova Sevinch Shodiyor qizi	
THE ROLE OF INTERNAL AND EXTERNAL AUDIT IN STRENGTHENING CORPORATE GOVERNANCE IN UZBEKISTAN	88
Urazov Komil Bahromovich, Oblokulov Sukhrob Usmon o'g'li	
QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARIDA BOSHQARUV HISOB (O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MISOLIDA)	90
Hamdamova Guljaxon Ablokulovna, Shakaraliyev Avazbek Xasan O'g'li, Daniyrov Xurshid Baxtiyorovich	
АДАПТАЦИЯ ФИНАНСОВОГО УЧЕТА МНОГОПРОФИЛЬНЫХ ФЕРМЕРСКИХ ХОЗЯЙСТВ К МЕЖДУНАРОДНЫМ СТАНДАРТАМ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ	93
Ёрбекова Дилором Мухаммадқулловна, Асомиддинов Хусан Асомиддин угли, Мамадиёров Хусниддин Хасанович	
QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARIDA INVENTARIZATSIYA NATIJALARI TAHLILINI TAKOMILLASHTIRISH XUSUSIYATLARI	97
Ruziyeva Dilafruz Faxriddinova	
ASALARICHILIK XO'JALIKLARIDA BIZNES JARAYONLARI HISOBINING NORMATIV-HUQUQIY ASOSLARI	100
Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
QISHLOQ XO'JALIK KORXONALARIDA ICHKI AUDITNI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MASALALARI	107
Tilabov Shohruh Baxriddin o'g'li	
IQTISODIYOTNI JADAL RIVOJLANTIRISHGA QARATILGAN ISLOHOTLAR SHAROITIDA G'ALLACHILIK KLASTERLARINI TASHKIL ETISHNING ZARURATI, MOHIYATI VA ISTIQBOLLARI.....	111
Yuldashev Sherali Xaitovich, Pardaboyev Asror O'lmas o'g'li	
AGROKLASTERLARDA KAPITAL QO'YILMALAR HISOBINI MOLİYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	115
Abdushukurov Xondamir Botiraliyevich, Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
BANK SEKTORINING DOLZARB MUAMMOLARI VA ULARNI HAL QILISH YO'LLARI.....	120
Narziyeva Guzal Baxtiyorovna, Toshmurodova Dilbar Muzaffar qizi, Zarmaxmatov Nomozjon Boxodir o'g'li	
THE STATUS OF ACCOUNTING TODAY	123
Hamdamova Guljahon Ablokulovna, O'ktamov Nuriddin Abdumalik O'g'li, Raxmatullayev Abdullajon Murodullo O'g'li	
CHANGES IN THE STRUCTURE OF AGRICULTURE OF UZBEKISTAN AND THEIR ECONOMIC- STATISTICAL ANALYSIS.....	126
Yorbekova Dilorom Muxammadkulovna, Raxmatullayev Abdullajon Murodullo ugli	

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH VA XALQARO STANDARTLARGA MOSLASHTIRISH.....	130
Raximova Umida Rabbimovna, Abdurahmanova Jasmina Baxtiyorovna	
KORXONALARDA XARAJATLAR HISOBINING ZAMONAVIY USULLARI.....	133
Tilabov Shohruh Baxriddin o'g'li	
QISHLOQ XO'JALIK KORXONALARIDA ISHLAB CHIQARISH XARAJATLARI HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH JARAYONLARI.....	137
Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich, Rasulberdiyev G'ayratjon Sharof o'g'li, Xusanov Shohjahon Shavxidin o'g'li, Rustamova Dildora Dunyodjon qizi	
BUDJET HISOBINING IQTISODIYOTIMIZDA TUTGAN O'RNI VA UNING O'ZIGA XOS JIHATLARI.....	143
Tuxtayev Zafar Mamatkulovich	
XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA ASOSIY VOSITALARNING TASHKILIY-USLUBIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI.....	147
Fayzullayev Murodbek Nematullayevich, Alikulov Abdimo'min Ismatovich	
2-SEKSIYA: INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA AGRAR IQTISODIYOTNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MUAMMOLARI VA UNING YECHIMLARI.....151	
KAMBAG'ALLIK MUAMMOSI, UNI BARTARAF ETISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA HOZIRGI HOLATI	152
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Aslonov Xotamjon Sharifboy o'g'li, Esirgapov Diyor Akramovich	
BULUTLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA SOLIQ HISOBOTI TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	157
Uralov Baxtiyor Maxmudovich	
"YASHIL IQTISODIYOT"GA O'TISH ZARURIYATI VA UNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	162
Olmasov Umidjon G'iyosovich, Salamov Ibroxim, Nurmanov Sherzod Xujayarovich	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA CHORVACHILIK SAMARADORLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI.....	168
Kudratov Rizo Turdibayevich	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA AGRAR IQTISODIYOTNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MUAMMOLARI VA UNING YECHIMLARI.....	172
Ruziyeva Dilafruz Faxriddinovna	
"OZIQ-OVQAT ISROFI VA U BILAN KURASHISH STRATEGIYALARI"	176
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Abduqahhorov Najmiddin Sayfiddin o'g'li, Vasliddinov Behruz Vasliddinovich	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA AHOLINING IQTISODIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH MUAMMOLARI VA YECHIMLARI.....	182
Ochilova Mohigul Toshtemir qizi	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA AGRAR IQTISODIYOTNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MUAMMOLARI VA UNING YECHIMLARI.....	185
Farhod Mahmudovich Tirkashev, Azimjon Baxodirov, Ilhom Mamatqulov	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANTIRISH ORQALI QISHLOQ JOYLARIDA AHOLI BANDLIGINI OSHIRISH	190
Xamdamova Nasiba Ablakulovna, Boyjigitov Kamronbekmirzo Sobirjon o'g'li, Baxriddinov Abubakir Oloviddin o'g'li	
IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA KICHIK BIZNESNING ROLINI OSHIRISH.....	195
Ulmasova Oygul Baxtiyorovna, Ollonazarova Mavlyuda Shixnazar qizi	
XIZMAT KO'RSATISHDA ELEKTRON TIJORATNI SAMARADORLIGINI OSHIRISH	199
Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna, Safarova Baxora Aslamovna, Bozorova Beg'ubor Tolib qizi, Murodqulova Mexrangiz Dilshodovna, Avazboyeva Ruxshona Azizovna	

CHORVACHILIKDA VETERINARIYA XIZMATLARINING IQTISODIY SAMARADORLIKKA TA'SIRI.....	202
Eshanqulov Sirojiddin Xakimovich	
O'ZBEKISTONDA LOGISTIK MARKAZLARNI RIVOJLANTIRISHNING HOLATI VA ISTIQBOLLARI	206
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Tursunaliyev Abdulaziz Shokirjon o'g'li, Toshniyozov Anvarbek Alisher o'g'li	
QISHLOQ XO'JALIGINI RAQAMLASHTIRISH: KELAJAK TEXNOLOGIYALARI	211
Farhod Mahmudovich Tirkashev, Bilolbek Quvonchbek o'g'li Boytemirov	
XIZMATLAR SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING MUHIM OMILLARI	215
Xamdamova Nasiba Ablakulovna, Iymonqulova Mavluda O'rozali qizi, Raxmonberdiyev Sherzod Alisher o'g'li	
ЗАНЯТОСТЬ И СОКРОЩЕНИЕ БЕЗРОБОТИЦЫ В УСЛОВИЯХ ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКИ	219
Назарова М.Ш., Бердикулов Р.А.	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA OZIQ-OVQAT MAHSULOTLARI SAVDOSINING RIVOJLANISH EVOLYUTSIYASI.....	226
Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna	
“YASHIL IQTISODIYOT”NI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARIDA INTELLEKTUAL MULKNING AHAMIYATI	230
Farhod Mahmudovich Tirkashev, Dilnurabonu Faruxovna Amrillayeva, Muqaddas Muxamadaliyevna Xusenova	
UZUMCHILIK TARMOG'IDA IQTISODIY SAMARADORLIKKA ERISHISHDA SUVDAN TEJAMKORLIK BILAN FOYDALANISHNING IMKONIYATLARI.....	235
Salamov Ibroxim, Jonibekov Faxriddin Bektazarovich	
QISHLOQ HUDUDIDA KICHIK BIZNES SOHASINI RIVOJLANTIRISH	239
Ulmasova Oygul Baxtiyorovna	
BOZOR IQTISODIYOTIDA MULKCHILIK MUNOSABATLARINI AMALGA OSHIRISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	243
Farhod Mahmudovich Tirkashev, Muqaddas Muxamadaliyevna Xusenova, Dilnurabonu Faruxovna Amrillayeva	
GLOBAL BIZNESDA STRATEGIK YONDASHUVLAR	247
Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna, Umrzoqov Adxam, Mirzabayev Shoxruhjon Orzumurodovich, Saidmurodov Sardor Mirsalohovich	
TADBIRKORLIKNI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVATLASH TIZIMI TAHLILI	251
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Ibragimov Jahongir Ilhom o'g'li, IbragimovBotir Uktamboy o'g'li	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING TASHQI SAVDO SIYOSATI.....	257
Farhod Mahmudovich Tirkashev, Inomjon Rustam o'g'li Xo'jaqulov, Sherzod Mexriddinovich Raxmatullayev	
THE SOCIO-ECONOMIC IMPORTANCE OF ACCELERATED DEVELOPMENT OF THE SERVICE SECTOR IN A MODERN MARKET ECONOMY	262
Khamdamova Nasiba Ablakulovna, Rasulberdiyev G'ayratjon Sharof o'g'li, Ro'zmatov Feruzbek Inoyat o'g'li	
“YASHIL IQTISODIYOT” TAMOYILLARINI AMALGA OSHIRISHDAGI ASOSIY VAZIFALAR	265
Xudoyberdiyev.U.X., Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna	
YOSHLAR ORASIDA KICHIK BIZNES SOHASINI RIVOJLANTIRISH	268
Ulmasova Oygul Baxtiyorovna, Ollonazarova Mavlyuda Shixnazar qizi	
O'TISH DAVRIDAGI IQTISODIYOTDA KICHIK KORXONALARNING LOGISTIKA TIZIMI	273
Farhod Mahmudovich Tirkashev, Islomjon Jamshedovich Jamshedov	
GLOBAL ISISH SABABLARI VA UNING IQTISODIY OQIBATLARI.....	278
Ochilova Mohigul Toshtemir qizi, Boyjigitov Kamronbekmirzo Sobirjon o'g'li, Mirzabayev Shoxruhjon Orzumurodovich, Saidmurodov Sardor Mirsalohovich	
SERVIS XIZMATI KO'RSATISHDA CHO'L-YAYLOV CHORVACHILIGI MAHSULOTLARNI QAYTA ISHLASH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	282
Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Hotamov Adhamjon Asqarjon o'g'li	

AGROTURIZMNING YASHIL IQTISODIYOTDAGI O'RNI VA AHAMIYATI: O'ZBEKISTON UCHUN XORIJIY TAJRIBA ASOSIDA TAKLIFLAR.....	287
Ergashboyev Minghojiddin Jasurbek o'g'li, Yuldoshev Husniddin To'liqin o'g'li, Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
“YASHIL” IQTISODIYOTGA O'TISH ORQALI IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISH YO'NALISHLARI	293
Kudratov Rizo Turdibayevich	
PARRANDA TUXUMINI YETISHTIRISHDA EKOLOGIK MUHITNING IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISHGA TA'SIRI.....	297
Vaslidinov Bexruz Vaslidinovich, Salamov Ibrohim, Nurmanov Sherzod Xujayarovich	
TIJORAT BANKLARIDA INTELLEKTUAL MULKDAN FOYDALANISH XUSUSIYATLARI.....	302
Farhod Mahmudovich Tirkashev, Sherzod Mexriddinovich Raxmatullayev, Inomjon Rustam o'g'li Xo'jaqulov	
CHO'L-YAYLOV CHORVACHILIGI MAHSULOTLARI SOTISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH VA TARMOQNI MODERNIZATSIYALASH	308
Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Hotamov Adhamjon Asqarjon o'g'li	
IQTISODIY TENGSIZLIK VA U BILAN KURASHISH USULLARI.....	313
Ochilova Mohigul Toshtemir qizi, Mahammadahliyev Muhammadkarim, Abduzoirov Sarvarbek Sanjar o'g'li, Jumayev Azamat Uchqun o'g'li	
“YASHIL” IQTISODIYOT VA UNING O'ZBEKISTONDA BANDLIKKA TA'SIRI.....	316
Nazarova M.Sh., Berdiqulov R.A.	
SAMARQAND VILOYATIDA AGROTURIZMNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	322
Jo'raqul Rahmiddin o'g'li Yaxshiliqo, Farhod Mahmudovich Tirkashev	
O'ZBEKISTONDA “YASHIL” IQTISODIYOTNI SHAKLLANTIRISH, RIVOJLANTIRISH VAZIFALARI VA BOSQICHLARI	327
Maryam Sharipovna Nazarova, Farhod Mahmudovich Tirkashev, Azimjon Baxodirov Ilhom Mamatqulov, Ilhom Mamatqulov	
QISHLOQDA YASHOVCHI AYOLLAR – MEHNAT RESURSLARINING ISHSIZLIK MASALALARI.....	332
Murtazayev Olim, Murtazayev Akbarxon Olimovich	
XXI-ASRDA SHAKLLANGAN YANGI IQTISODIYOTLAR TARKIBIDA KREATIV IQTISODIYOT PRINSIPLARI VA TURLARINING NAZARIY MASALALARI.....	336
Mamayunus Pardayev, Obid Pardayev	
ISHSIZLIKNING ZAMONAVIY SHAKLLARI VA BANDLIKNI OSHIRISHDA STRATEGIK YONDASHUVLAR.....	340
Navruzbek Azimjonovich Rajabov, Safarova Bahora Aslamovna	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA MEHNAT BOZORI TRANSFORMATSIYASINING YANGI TALABLAR DOIRASIDA TAKOMILLASHUVI	344
Pardayev Mamayunus Qarshibayevich, Pardayeva Ozoda Mamayunusovna, Babanazarova Sevara Abdunazarovna	
YANGI O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANTIRISH ORQALI KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH MUHIM VA DOLZARB MASALALARDAN BIRIDIR	348
Mirzayev Qulmamat Djonuzokovich, Mirzayev A	
QISHLOQ XO'JALIGIDA AGROTURIZM SAMARADORLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI VA ISTIQBOLLARI.....	352
Ergashboyev Minghojiddin Jasurbek o'g'li, Kudratov Rizo Turdibayevich	
XO'JALIK YURITUVCHI SubyektLARDA INSON RESURSLARINI BAHOLASH VA TAHLILIGA NAZARIY YONDASHUVLAR	358
Pardayev Mamayunus Qarshibayevich, Pardayeva Ozoda Mamayunusova, Babanazarova Sevara Abdunazarovna, Mamayunusov Temur Olimovich	

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA EKOLOGIK TA'LIM VA UNI RIVOJLANTIRISH CHORA-TADBIRLARI.....	362
Ochilova Mohigul Toshtemir qizi, Abduzoirov Sarvarbek Sanjar o'g'li, Solayev Sanjar Hamdam o'g'li	
MEHNAT BOZORI TRANSFORMATSIYASIDA ZAMONAVIY TALABLARDAN KELIB CHIQUADIGAN YONDOSHUVLAR.....	365
Pardayev Mamayunus Qarshibayevich, Pardayeva Ozoda Mamayunusovna, Mamayunusov Temur Olimovich	
3-SEKSIYA: QISHLOQ XO'JALIGINI RAQAMLASHTIRISH: KELAJAK TEXNOLOGIYALARI.....	369
ЦИФРОВИЗАЦИЯ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА: ТЕХНОЛОГИИ БУДУЩЕГО.....	370
Мухамедиева Дилноз Тулкуновна, Сафарова Лола Улмасовна	
IQTISODIY-MATEMATIK MODELLASHTIRISH: MEVA-SABZAVOTCHILIK KLASSTERLARI EKIN MAYDONLARINI TAKOMILLASHTIRISH	374
Urdushev Xamrakul, Sirojiddin Eshanqulov	
BOG'DORCHILIK TARMOG'INING HOLATI VA RIVOJLANTIRISH TENDENSIYALARINING EKONOMETRIK TAHLILI	379
Akbarov Husan O'zbekxonovich, Urdushev Xamrakul, Jalilov Shoxrux Zafar o'g'li	
EMOTIONAL INTELLIGENCE IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: IMPORTANCE, DEVELOPMENT AND IMPLEMENTATION	383
Koshkaldal Iryna, Celms Armands, Gurskiene Virginija, Dombrovska Olena	
О МЕТОДИКЕ ОБУЧЕНИЯ УЧАЩИХСЯ РЕШЕНИЮ МАТЕМАТИЧЕСКИХ ГОЛОВОЛОМОК НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ	386
Актамова Васила Укатамовна, Ahtamova Z.U., Muradova Mexribon Sobirovna	
FIZIKA FANINING O'ZBEKISTON AGRAR IQTISODIYOTIDAGI DOLZARB MUAMMOLARINI HAL ETISHDAGI POTENTIALSIALI.....	393
R. Berdiyev, U. E. Nurimov, B. U. Amonov	
FIZIKA FANINI INTERNET TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANIB O'QITISH	397
Raximov O., Mamatkulov	
CHORVACHILIK XO'JALIKLARIDA ISHLAB CHIQUARISHNI TASHKIL ETISHDA KO'P OMILLI OPTIMALLASHTIRISH USULLARI.....	401
Mavlyanov Majid Tuychievich	
AYRIM IQTISODIY MASALALARNI YECHISHDA TAQRIBIY SONLARNING AHAMIYATI.....	406
Otoboyeva Aziza Shakirovna, Bozorboyev Komiljon Shuxrat o'g'li, Eshdaviatov Samandar Otabek o'g'li, G'aniyev Anvar Maqsud o'g'li	
ПРИМЕНЕНИЕ КОМПЛЕКСНЫХ ЧИСЕЛ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ГЕОМЕТРИИ	410
Актамова Васила Укатамовна, Ahtamova Umida Uktamovna, Mayramaliyeva Dilbar Eldorovna	
MEVA VA SABZOVOTLARNI FIZIKAVIY USULDA QAYTA ISHLASH TEXNALOGIYASI.....	417
N.Mamatkulov., M.Raxmatov., R.Berdiyev	
BEGONA O'TLAR VA ZARARKUNANDALARGA QARSHI KURASHDA ROBOTOTEXNIKA	421
Ravshanov Sanjar Tolibjonovich, Otoboyeva Aziza Shakirovna, Usanov Yoqub Dilmurod o'g'li	
AQLLI SUG'ORISH TIZIMLARI YORDAMIDA SUV RESURSLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH: O'ZBEKISTON TAJRIBASI.....	425
Sulaymonov Mirobid Abdullolikhovich	
SMART TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARINI SOTISH: BLOCKCHAIN TEXNOLOGIYASINING QO'LLANILISHI	342
Ahtamova Vasila Uktamovna	

RAQAMLI TAHLIL YORDAMIDA O'SIMLIKLAR UCHUN OPTIMAL O'SISH SHAROITLARINI YARATISH	436
Ravshanov Sanjar Tolibjonovich, Otoboyeva Aziza Shakirovna, Jumayev Azamat Uchqun o'g'li, Hamdullayev Jamoliddin Feruzxon o'g'li	
QISHLOQ XO'JALIGIDA RAQAMLI TEXNALOGIYALARDAN FOYDALANISH ISTIQBOLLARI	440
N.Mamatkulov, R.Aminov	
UY HAYVONLARINI RO'YXATDAN O'TKAZISHNING ZAMONAVIY USULLARI VA ULARNING QISHLOQ XO'JALIGIDAGI IJTIMOIIY VA IQTISODIY AHAMIYATI	443
Sulaymonov Mirobid Abduxolikovich, Usanov Rashid Sharofovich	
ISSIQXONALARNING REAL VAQT REJIMIDA BOSHQARUV MONITORING TIZIMINI ISHLAB CHIQISH, NAZORAT QILISH VA OPTIMALLASHTIRISH.....	448
Otoboyeva Aziza Shakirovna	
RAQAMLASHTIRISH VA EKOLOGIK INNOVATSIYALAR ORQALI O'ZBEKISTON QISHLOQ XO'JALIGIDA YASHIL IQTISODIYOTNI JORIY ETISH.....	454
Usanov Rashid Sharofovich	
ZARARKUNANDALAR TARQALISHINI BASHORAT QILISHDA SUN'IY INTELLEKT MODELLARI.	458
Ravshanov Sanjar Tolibjonovich, Otoboyeva Aziza Shakirovna	
QISHLOQ XO'JALIGI YERLARINI GEOMETRIK MODELLASHTIRISHNI AMALGA OSHIRISHNING AMALIY YONDASHUVI.....	462
Xaknazarova Xurshidabonu Kenjayevna	
FLUTTER ASOSIDAGI O'SIMLIKLARNI TANISH VA SOG'LOMLIGINI TAHLIL QILISH	467
Ravshanov Sanjar Tolibjonovich	
FERMERLAR UCHUN MOBIL ILOVALAR: AXBOROT, TAHLIL VA MASLAHATLAR.....	471
Aktamova Vasila Uktamovna, Axtamova Umida Uktamovna	
IOT VA AI INTEGRATSIYASI ORQALI SUVNI TEJASH.....	475
Raxmatullayeva Nozima Shodiqulovna	

“OZIQ-OVQAT ISROFI VA U BILAN KURASHISH STRATEGIYALARI”

Kazakova Zulayho Salaxiddinovna

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi,
chorvachilik va biotexnologiyalar
universiteti Iqtisodiyot va menejment kafedrasida katta o'qituvchisi

**Abduqahhorov Najmiddin Sayfiddin o'g'li,
Vaslidinov Behruz Vaslidinovich**

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi,
chorvachilik va biotexnologiyalar
universiteti Iqtisodiyot fakulteti talabalari

Annotatsiya: Oziq-ovqat isrofi – bu inson iste'moli uchun yaroqli bo'lgan mahsulotlarning ishlab chiqarishdan tortib, yakuniy iste'molga bo'lgan zanjirda yo'qotilishi yoki isrof qilinishi jarayonidir. Ushbu maqolada oziq-ovqat mahsulotlari isrofi, statistik ma'lumotlar va isrofgarchilikka qarshi kurashish borasida amalga oshirilgan strategiyalar va amalga oshirish kerak bo'lgan taklif va tavsiyalar borasida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: ochlik, FAO, BMT, indeks, oziq-ovqat isrofi, ekologik muammolar, iqtisodiy beqarorliklar.

Abstract: Food waste refers to the process of losing or wasting products that are suitable for human consumption throughout the supply chain – from production to final consumption. This article discusses food waste, statistical data, strategies implemented to combat wastefulness, as well as proposals and recommendations that need to be implemented.

Key words: hunger, FAO, UN, index, food waste, environmental issues, economic instability.

Аннотация: Потери и порча пищевых продуктов – это процесс утраты или растраты продуктов, пригодных для потребления человеком, на всех этапах цепочки – от производства до конечного потребления. В данной статье рассматриваются проблемы пищевых потерь, статистические данные, стратегии, реализуемые для борьбы с расточительством, а также предложения и рекомендации, которые необходимо внедрить.

Ключевые слова: голод, FAO, ООН, индекс, потери пищевых продуктов, экологические проблемы, экономическая нестабильность.

KIRISH

Oziq-ovqat isrofi – bu inson iste'moli uchun yaroqli bo'lgan mahsulotlarning ishlab chiqarishdan tortib, yakuniy iste'molga bo'lgan zanjirda yo'qotilishi yoki isrof qilinishi jarayonidir. Bu hodisa nafaqat iqtisodiy, balki ekologik va ijtimoiy jihatdan ham dolzarb muammolardan biridir. Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT) oziq-ovqat isrofini "iste'mol yoki chakana savdo darajasida tashlab yuborilgan, iste'mol qilinmasdan isrof bo'lgan oziq-ovqat" sifatida ta'riflaydi.

Oziq-ovqat isrofini ikki asosiy kategoriya orqali tahlil qilish mumkin:

1. Oziq-ovqat yo'qotishlari (Food loss) – bu mahsulotlarning ishlab chiqarish, yig'ib olish, saqlash va qayta ishlash bosqichlarida sifatsiz texnologiyalar, transportdagi muammolar, noto'g'ri qadoqlash yoki saqlash sharoitlari tufayli yo'qolishi. Ushbu yo'qotishlar ko'pincha ishlab chiqaruvchi va distribyutor darajasida yuz beradi.

2. Oziq-ovqat isrofi (Food waste) – bu chakana savdo, restoranlar yoki uy xo'jaliklari darajasida mahsulotlarning iste'mol qilinmasdan tashlab yuborilishi. Masalan, iste'molchilarning keragidan ortiq mahsulot sotib olishi, noto'g'ri saqlashi, pishirish yoki iste'mol qilishdagi xatoliklar bunga sabab bo'ladi.

Oziq-ovqat isrofi nafaqat iqtisodiy zararga olib keladi, balki ekologik muammolarni ham kuchaytiradi. Isrof bo'lgan mahsulotlar ishlab chiqarilishi uchun sarflangan suv, yer, energiya va inson mehnati ham befoyda ketadi. Shu bilan birga, chiqindi sifatida tashlab yuborilgan mahsulotlar chirishi natijasida metan gazi (CH₄) ajralib chiqadi va bu zaxarli gazlarining ortishiga sabab bo'ladi.

Shu bois, oziq-ovqat isrofini kamaytirish nafaqat iqtisodiy va ijtimoiy manfaat, balki ekologik barqarorlikni ta'minlash uchun ham muhim hisoblanadi. Bu jarayonda davlat siyosati, korxonalar va har bir fuqaroning ongli harakati muhim o'rin tutadi.

XXI-asrda oziq-ovqat xavfsizligi global kun tartibining eng muhim masalalaridan biriga aylangan. Aholi sonining keskin o'sishi, tabiiy resurslarning cheklanganligi, iqlim o'zgarishlari va global inqirozlar (pandemiyalar, urushlar, iqtisodiy tangliklar) oziq-ovqat ta'minotiga bosimni kuchaytirgan bir vaqtda, inson iste'moliga yaroqli mahsulotlarning yillik milliardlab tonnasi isrof bo'lishi butun dunyo jamoatchiligi uchun jiddiy muammo sanaladi.

Jahon miqyosida olib qaranganda, FAO (BMT Oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi tashkiloti)ning hisobotiga ko'ra, har yili dunyoda 1,3 milliard tonna oziq-ovqat isrof qilinadi. Bu esa butun dunyo bo'yicha ishlab chiqariladigan oziq-ovqatning taxminan 30–40 foizini tashkil qiladi. Shu bilan birga, 800 milliondan ortiq inson oziq-ovqat yetishmovchiligi yoki ochlikdan aziyat chekmoqda. Oziq-ovqat isrofi tufayli dunyo bo'yicha taxminan 940 milliard AQSh dollari iqtisodiy yo'qotishlar yuz beradi. Isrof bo'lgan mahsulotlarni ishlab chiqarish uchun sarflangan resurslar – suv, yer, energiya va mehnat – ekologik barqarorlikka ham tahdid soladi. Bu holat oziq-ovqat ishlab chiqarish, taqsimot va iste'mol tizimlarida jiddiy nomutanosibliklar mavjudligini ko'rsatadi. Shuningdek, oziq-ovqat isrofi zaxarli gazlar 8–10 foizigacha oshishiga sabab bo'lishi qayd etilgan.

O'zbekistonda bu holat agrar sohaga tayanadigan mamlakatlardan biri sifatida oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash va isrofgarchilikni kamaytirish yo'nalishida muhim qadamlarga muhtoj. Oziq-ovqat isrofi bo'yicha to'liq statistik ma'lumotlar cheklangan bo'lsa-da, mavjud tadqiqotlar va amaliy kuzatuvlar jarayonida mahsulot yetishtirish va yig'im-terim bosqichlarida qadoqlash, saqlash va tashish texnologiyalarining yetarli emasligi sababli katta miqdorda yo'qotishlar sodir bo'ladi. Mahalliy bozor va savdo tarmoqlarida "tashqi ko'rinishi yaroqsiz" deb topilgan mahsulotlar ko'pincha iste'mol qilinmaydi. Uy xo'jaliklarida oziq-ovqat mahsulotlarini rejali xarid qilish va saqlash madaniyati yetarlicha shakllanmagan. Oziq-ovqat chiqindilari qattiq maishiy chiqindilar tarkibida katta ulushni tashkil etadi, ammo ular maxsus ajratilmaydi va qayta ishlanmaydi.

Shuningdek, O'zbekistonda oziq-ovqat isrofini kamaytirishga qaratilgan davlat siyosati, qonunchilik bazasi va axborot-kampaniya faoliyati hali rivojlanish bosqichida. Bu esa mavjud resurslardan samarali foydalanish va oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda muhim to'siq bo'lib turadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Adabiyotlar tahlili orqali oziq-ovqat isrofi va u bilan kurashish strategiyalari haqida mavjud bo'lgan ilmiy ishlar va tadqiqotlar o'rganildi.

FAO (2023). The State of Food and Agriculture 2023. Ushbu yillik hisobot oziq-ovqat tizimlaridagi global muammolar va isrof masalalariga chuqur yondashadi. FAO ma'lumotlari sizning maqolangiz uchun asosiy statistik bazani ta'minlaydi [1].

Gustavsson, J., et al. (2011). Global Food Losses and Food Waste. Bu hisobot oziq-ovqat isrofi sabablari va miqyosini tahlil qiladi. Ayniqsa, ishlab chiqarish va saqlash bosqichlaridagi isrof haqida chuqur ma'lumot beradi [2].

UNEP (2021). Food Waste Index Report 2021. Ushbu hisobot global darajada, ayniqsa uy xo'jaliklari darajasida isrof hajmini o'lchash va baholashga qaratilgan. Sizning bo'limingiz "Uy xo'jaliklaridagi isrof" uchun foydali [3].

European Commission (2020). Farm to Fork Strategy. Yevropa Ittifoqining oziq-ovqat zanjiridagi isrofga qarshi siyosatini belgilovchi asosiy hujjat. Siyosiy strategiyalar bo'limi uchun muhim manba [4].

USDA (2022). Food Loss and Waste. AQSHda amalga oshirilgan davlat siyosatlari va strategiyalarni tushunish uchun muhim manba. "Yevropa Ittifoqi va AQSHdagi siyosatlar" bo'limiga to'g'ridan to'g'ri bog'liq [5].

FAO (2019). The Future of Food and Agriculture – Trends and Challenges. Oziq-ovqat xavfsizligiga tahdid soluvchi global tendensiyalar haqida tahliliy ma'lumot beradi. Muammo dolzarbligi kontekstida qo'llanishi mumkin [6].

FAO (2015). Regional Overview of Food Insecurity: Europe and Central Asia. Markaziy Osiyo va Yevropa mintaqasida ochlik, isrof va xavfsizlik bo'yicha statistik tahlillarni taqdim etadi [7].

Buzby, J. C., & Hyman, J. (2012). Total and Per Capita Value of Food Loss... AQSHda oziq-ovqat yo'qotilishi va iqtisodiy zararlari haqida statistik ma'lumot beradi. "Iqtisodiy yo'qotishlar" bo'limi uchun foydali [8].

Gunders, D. (2012). Wasted: How America Is Losing Up to 40% of Its Food... Oziq-ovqat isrofini ommabop va chuqur tahlil qilgan hisobot. Jamoatchilikni xabardor qilish, siyosiy tashabbuslar uchun muhim [9].

Parfitt, J., et al. (2010). Food Waste within Food Supply Chains... Bu ilmiy maqola oziq-ovqat zanjirining turli bosqichlarida yuzaga keladigan isroflarni tizimli tahlil qiladi [10].

Yuqoridagi adabiyotlarda mamlakatimiz va jahonda ochlikni oldini olish, isrofgarchiliklarni kamaytirish, ekologik vaziyatlarni barqarorlashtirish, atrof-muhitni saqlash, iqtisodiy jihatdan beqarorlikni oldini olish va shu kabi ko'plab masalalar yoritilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Oziq-ovqat isrofini keltirib chiqaruvchi jarayonlarning boshlang'ich nuqtasi – bu qishloq xo'jaligi mahsulotlarining yetishtirilishi va yig'ib olinishi bosqichidir. Mazkur bosqichdagi isrof, asosan, mahsulotning hosilga aylanishi va undan keyingi dastlabki ishlov bosqichlarida yuzaga keladigan texnik, tashkiliy yoki tabiiy omillar bilan bog'liq bo'ladi.

Oziq-ovqat isrofini keltirib chiqaradigan sabablar yig'im-terimdagi yo'qotishlar, tashqi ko'rinishi ayrim standartlarga javob bermasligi, kasallik va zararkunandalarga o'z vaqtida kurashishda sustkashlikning mavjudligi, kerakli bo'lgan va zamonaviy infratuzilmalarning yo'qligi yoki yetishmasligi, bilim va ko'nikmalarning sayqallanib turilmaganligi kabilarda namoyon bo'ladi.

O'zbekistonda, ayniqsa, sabzavot, meva, g'alla va kartoshka yetishtirishda yuqoridagi holatlar tez-tez uchraydi. Masalan, hosil yig'ish davrida transport vositalarining yetishmasligi sababli mahsulot dalada qolib ketadi. Bundan tashqari, eksportbop mahsulotlar tanlab olinadi, qolgan qismi bozorga chiqmaydi. Eng yomoni, yaroqli, lekin bozorbop bo'lmagan mahsulotlar chorvachilikda ishlatilmay, chiqindiga aylanadi.

Respublikamizda rasmiy statistik ma'lumotlar to'liq bo'lmagan bo'lsa-da, mavjud tadqiqotlar va ekspert baholariga ko'ra, har yili sabzavot va mevalarning 15–25 foizi dalada qolib ketadi yoki bozorbop emasligi sababli sotilmaydi. Hosilni saqlash va dastlabki ishlov bosqichlarida yo'qotishlar 10–15 foizni tashkil qilishi mumkin. Fermerlar tomonidan ishlab chiqarilgan mahsulotlarning o'rtacha 20 foizi yakuniy iste'molchiga yetib bormasdan chiqindiga aylanadi.

Oziq-ovqat isrofining umumiy tarkibi foizda hisoblanganda: ishlab chiqarishda – 33 %, saqlash va transportda – 20 %, qayta ishlashda – 5 %, chakana savdoda – 15 % va iste'mol qilishda (uy xo'jaliklari) – 27 % ni tashkil etgan (manba: FAO, The State of Food and Agriculture, 2023).

Oziq-ovqat mahsulotlarini yetishtirib olish – bu faqat boshlang'ich bosqich bo'lib, ularni iste'molchiga xavfsiz, sifati saqlangan va yaroqli holda yetkazib berish ham muhim bo'g'indir. Aynan saqlash va tashish (logistika) jarayonlarida yuzaga keladigan muammolar oziq-ovqat yo'qotishlarining muhim qismini tashkil qiladi.

Saqlash va tashish jarayonlarida asosiy bo'lgan bir qator muammolar mavjud:

1. Sovitish va haroratni nazorat qilish tizimlarining yetishmasligi. Meva-sabzavotlar, sut mahsulotlari, go'sht va baliq kabi mahsulotlar uchun sovuq zanjir (cold chain) tizimining uzluksiz ishlashi zarur. Issiq ob-havoda yoki uzoq masofaga sovitkichsiz tashilgan mahsulotlar qisqa fursatda buziladi.

2. Omborxona infratuzilmasining eskirganligi yoki mavjud emasligi. Qishloq hududlarida zamonaviy, texnik jihatdan jihozlangan omborlar soni juda kam. Ko'plab mahsulotlar (ayniqsa, dukkakli va don mahsulotlari) noto'g'ri saqlash sharoitida namlanadi, chiriydi yoki zararkunandalar ta'siriga uchraydi.

3. Qadoqlash vositalarining sifatsizligi. Mahsulotlar noto'g'ri qadoqlanganda, tashish vaqtida ezilib ketadi, chang yoki mikroorganizmlarning ta'siriga uchraydi. Qayta ishlov qilinmagan mahsulotlar (sabzavot, meva) tezda nobud bo'ladi.

4. Tashishda muvofiqlashtirilmagan tizimning mavjudligi. Mahsulot yetkazib beruvchilar va bozorlar o'rtasida logistika aloqalarining sustligi sababli mahsulotlar uzoq vaqt saqlanib qoladi. Ayniqsa, chekka hududlarda logistika zanjiri uzilib qolishi mumkin.

FAOning statistik ma'lumotlariga ko'ra, oziq-ovqat mahsulotlarining umumiy yo'qotishlarining taxminan 20 foizi saqlash va logistika bosqichida sodir bo'ladi. Tropik va subtropik iqlim mintaqalarida (shu jumladan, Markaziy Osiyoda) bu ko'rsatkich 25–30 foizgacha yetishi mumkin. O'zbekiston sharoitida, ayniqsa yozgi mavsumda, sovitish tizimisiz tashilgan mahsulotlar 1–2 kun ichida yaroqsiz holga keladi.

Mamlakatimizda qishloq hududlarida zamonaviy sovitkichli omborlar soni juda kam, mavjudlari esa ko'pincha faqat yirik ishlab chiqaruvchilarga xizmat qiladi. Fermer va dehqonlar mahsulotni bozorga tez yetkazib bera olmagan sababli yo'llarda, omborlarda va avtomobillarda isrof bo'lish holatlari keng tarqalgan. Mahsulotlar mos konteynerlarda emas, balki ochiq holatda tashilayotgani sababli sanitariya talablari buziladi va mahsulot yaroqsiz holga keladi.

Oziq-ovqat isrofini keltirib chiqaradigan muhim bosqichlardan yana biri bu – mahsulotlarning chakana va ulgurji savdo tarmog'ida noto'g'ri boshqarilishi hamda marketing siyosatidagi nomuvofiqlikdir. Bozor talabining noaniqligi, mahsulotlar hayotiy tsiklining qisqaligi va estetik talablarga ortiqcha e'tibor bu bosqichdagi yo'qotishlarni kuchaytiradi.

Supermarket va do'konlar xaridorlarga faqat "ideallashtirgan ko'rinishdagi" mahsulotlarni taqdim etishga harakat qiladi. O'lchami kichikroq, shakli notekis yoki rangi ozgina farq qiladigan mahsulotlar ko'pincha savdoga chiqarilmaydi. Bu kabi mahsulotlar aksariyat hollarda iste'molga yaroqli bo'lsa-da, chiqindiga aylanadi.

"Yaroqlilik muddati" yaqinlashgan mahsulotlar ko'plab savdo nuqtalarida avtomatik tarzda yo'q qilinadi, sotuvga tushirilmaydi. Bu esa ortiqcha mahsulot zaxirasini boshqarishdagi muammolarga olib keladi.

Har doim vitrinalarni to'ldirib turish siyosati noto'g'ri rejalashtirishga olib keladi. Bunda talabga mos kelmaydigan miqdorda mahsulot olib kelinadi. Reklama va aksiyalarning rejalashtirilishi sababli ba'zi mahsulotlar qisqa muddatda ortiqcha miqdorda olib kelinib, oxir-oqibatda sotilmaydi.

FAO ma'lumotlariga ko'ra, rivojlangan mamlakatlarda oziq-ovqat isrofining 20 foizdan ortig'i aynan savdo va marketing bosqichida yuzaga keladi. Yevropa Ittifoqida har yili taxminan 5 million tonna oziq-ovqat mahsuloti faqat savdo zanjiridagi noto'g'ri boshqaruv sababli yo'qotiladi. O'zbekistonda ayrim manbalarga ko'ra, supermarket va ulgurji savdo tarmoqlarida meva-sabzavot mahsulotlarining 10–15 foizi sotilmasdan yaroqsiz holga kelib qoladi.

Ayrim holatlarda yaroqlilik muddati yaqinlashgan mahsulotlarni chegirma bilan sotish tizimi keng rivojlanmagan. Bozorlar va savdo rastalarida sanitariya sharoitining yetarli emasligi, shuningdek, savdo rastalarining ochiq havoda bo'lishi mahsulotlarning tez nobud bo'lishiga olib keladi.

Oziq-ovqat zanjirining so'nggi bosqichi – bu uy xo'jaliklari, ya'ni bevosita iste'molchilarning oziq-ovqat mahsulotlariga bo'lgan munosabati, foydalanish madaniyati va maishiy xatti-harakatlariga bog'liq bo'lgan isrofgarchilikdir. Bu bosqichdagi isrof, ayniqsa rivojlangan mamlakatlarda juda yuqori bo'lib, ko'plab rivojlanayotgan mamlakatlarda ham keskin o'sish kuzatilmoqda. Bunga asosiy omillar – ortiqcha xarid qilish va noto'g'ri rejalashtirish, "yaroqlilik muddati" tushunchasining ayrim hollarda noto'g'ri talqin qilinishi, qolib ketgan ovqatlarning sifatli va to'g'ri saqlanmasligi kabi holatlar orqali yuzaga keladi.

FAO ma'lumotlariga ko'ra, uy xo'jaliklari bosqichida yuzaga keladigan oziq-ovqat isrofi jahonda umumiy isroflarning 30–35 foizini tashkil qiladi. Yevropa Ittifoqida har yili 47 million tonna oziq-ovqat uy xo'jaliklari tomonidan chiqindiga aylantiriladi. BMT ma'lumotlariga ko'ra, o'rtacha har bir inson yiliga 74 kg oziq-ovqat isrof qiladi.

Mamlakatimiz hududida, ayniqsa katta to'y-ma'rakalar yoki bayramlardan so'ng ortiqcha tayyorlangan taomlar ko'p miqdorda tashlab yuboriladi. Bundan tashqari, non mahsulotlarining isrofi yuqori – ko'pchilik oilalarda iste'mol qilinmagan non qotib qoladi yoki tashlanadi. Sovitkichda uzoq saqlangan, ammo hali yaroqli bo'lgan mahsulotlar ishonchsizlik tufayli tashlab yuboriladi.

FAOning hisob-kitoblariga ko'ra, har yili dunyo bo'ylab oziq-ovqat isrofi natijasida taxminan 940 milliard AQSh dollari miqdorida iqtisodiy zarar yuzaga keladi. Bunga ishlab chiqaruvchilarning daromadlariga ta'sir qilishi, logistika, qadoqlash va saqlash xarajatlarining befoyda ketishi, ishlab chiqarilgan, ammo sotilmagan mahsulotlar uchun resurs (suv, elektr, yoqilg'i) isrof bo'lishi, chiqindilarni yig'ish va utilizatsiya qilish xarajatlarining oshib ketishi sabab bo'ladi.

Yashirin iqtisodiy zararlar ham mavjud. Isrofgarchilik tufayli ish o'rinlari yo'qoladi, ayniqsa qishloq xo'jaligi va logistika sohasida. Davlat budjetidan chiqindilarni yo'q qilish uchun ko'proq mablag' sarflanadi. Inflyatsiya bosimi ortadi, bu ko'pincha asosiy oziq-ovqat mahsulotlarida kuzatiladi.

Oziq-ovqat mahsulotlarini isrof qilish nafaqat iqtisodiy va ijtimoiy yo'qotishlarga, balki keng ko'lamli ekologik muammolarga ham sabab bo'ladi. Har bir isrof qilingan mahsulot ortida uni yetishtirish, qayta ishlash, tashish va saqlash uchun sarflangan tabiiy resurslar – suv, yer, energiya va mehnat bor. Shu bois, oziq-ovqat isrofi – yashirin ekologik inqirozning muhim omilidir.

FAO ma'lumotlariga ko'ra, oziq-ovqat isrofi sababli hosil bo'ladigan yiliga 3,3 milliard tonna CO₂ ekvivalentdagi zaxarli gazlar chiqindisi global iqlim o'zgarishining muhim omillaridan biridir.

Isrof qilingan oziq-ovqatni yetishtirish uchun yiliga 250 km³ dan ortiq suv sarflanadi – bu deyarli Yevropa aholisining yillik suv iste'moliga teng. Meva-sabzavot va go'sht mahsulotlari suvni ko'p talab qiladi. Har yili isrof qilinadigan oziq-ovqatni yetishtirish uchun 1,4 milliard gektar yer maydoni ishlatiladi – bu dunyodagi barcha qishloq xo'jaligi yerlarining taxminan 30 foizini tashkil qiladi. Bunday foydalanish o'rmonlarning kesilishi, tuproq eroziyasi va biologik xilma-xillikning yo'qolishiga olib keladi. Isrof qilingan oziq-ovqat chiqindilari chiqindixonalarni to'ldiradi va u yerda biologik parchalanish natijasida zaxarli gazlar chiqaradi, bu esa iqlim o'zgarishiga kuchli ta'sir qiladi.

Rivojlanayotgan mamlakatlar qatorida bo'lgan O'zbekistonda ham resurslardan foydalanishda samaradorlik past bo'lib, hosilning dalada qolishi – yerni, suvni va o'g'itlarni behuda sarflashga olib kelmoqda. Bozorlar va savdo tarmoqlarida yaroqsiz holga kelgan mahsulotlar ko'pincha chiqindiga tashlanadi, bu esa chiqindi hajmini oshiradi.

Oziq-ovqat isrofiga qarshi kurashish global miqyosdagi muhim ekologik, ijtimoiy va iqtisodiy vazifa hisoblanadi. Bu borada Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT) va uning tarkibiy tuzilmalaridan biri bo'lgan FAO (BMTning Oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi tashkiloti) bir qator xalqaro tashabbus va dasturlarni ilgari surmoqda.

1) FAO tashabbusi – "Save Food" (Oziq-ovqatni asrang) dasturi oziq-ovqat yo'qotishlari va isrofini kamaytirishga qaratilgan global hamkorlik platformasidir.

Ushbu tashabbusning maqsadlari: oziq-ovqat isrofi haqida xabardorlikni oshirish, tadqiqotlar va statistik ma'lumotlar orqali isrof darajalarini aniqlash, hukumatlar, xususiylar sektor va fuqarolik jamiyatini birlashtirish, mahalliy va mintaqaviy yechimlarni ishlab chiqish. "Save Food" dasturi doirasida Afrika, Osiyo, Lotin Amerikasi kabi mintaqalarda turli pilot loyihalar amalga oshirilgan.

2) “Global Food Loss Index” (Oziq-ovqat yo‘qotishlari indeksi). FAO har yili ushbu indeks orqali ishlab chiqarish bosqichidagi isrof darajalarini baholaydi. Bu indeks yordamida mamlakatlar oziq-ovqat yo‘qotishlarini monitoring qilish va tahlil etish imkoniga ega bo‘lmoqda.

3) FAO va UNEP hamkorligi – “Think.Eat.Save” kompaniyasi.

Ushbu BMT va FAO tashabbuslari oziq-ovqat isrofiga qarshi kurashda globallashtirish, tizimli yondashuvni ta‘minlaydi. Ular orqali davlatlar o‘z milliy siyosatini uyg‘unlashtirishi, mahalliy loyihalarni xalqaro tajribaga tayangan holda amalga oshirishi mumkin.

Yevropa Ittifoqi va AQSHdagi oziq-ovqat isrofini kamaytirish siyosatlarini

Oziq-ovqat isrofigiga qarshi kurashish global muammo bo‘lishi bilan birga, har bir mintaqaning o‘ziga xos siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy yondashuvlarini talab qiladi. Bu borada Yevropa Ittifoqi (YI) va Amerika Qo‘shma Shtatlari (AQSH) oziq-ovqat chiqindilarini kamaytirish bo‘yicha yetakchi siyosat yuritayotgan mintaqalar hisoblanadi.

Yevropa Ittifoqi tizimli yondashuv va qonunchilik islohoti asosida isrofgarchilikni cheklashga amal qiladi. YI oziq-ovqat isrofini kamaytirishni barqaror oziq-ovqat tizimlarini shakllantirishning asosiy omili deb biladi. 2020-yilda qabul qilingan “Daladan dasturxongacha” strategiyasida oziq-ovqat isrofi bo‘yicha aniq maqsadlar belgilangandi. Bu maqsadlar 2030 yilgacha oziq-ovqat chiqindilarini yarmiga kamaytirish, oziq-ovqat zanjiri bo‘ylab chiqindilarni raqamli monitoring qilish, “Best before” va “Use by” yorliqlarini aholiga to‘g‘ri tushuntirishdan iboratdir.

YI 2023-yilda oziq-ovqat chiqindilarini rasmiy hisobot qilishni majburiy tartibga kiritdi. “Circular Economy Action Plan” orqali oziq-ovqat chiqindilarini qayta ishlash, biogaz ishlab chiqarish va xayriya yo‘nalishida tarqatish targ‘ib qilinmoqda. “Too Good To Go”, “Food Waste Free EU”, “Refresh” kabi dasturlar orqali biznes va iste‘molchilar ishtirokidagi loyihalar amalga oshirilib kelinmoqda. Maktablarda va oshxonalarda isrofga qarshi ta‘lim berish dasturlari joriy etilgan.

AQSHda esa xususiy sektor va jamiyat ishtirokiga asoslangan model mavjud bo‘lib, oziq-ovqat isrofi masalasini hal qilishda samaradorlik va innovatsion yondashuvga tayanadi. AQSHda mobil ilovalar, sun‘iy intellekt (AI) va katta ma‘lumotlar (big data) yordamida saqlash muddatini aniqlash, ortiqcha mahsulotni qayta yo‘naltirish va chiqindini optimallashtirish texnologiyalari keng qo‘llanmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR.

Oziq-ovqat isrofi bugungi kunda global va milliy miqyosda dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. U nafaqat iqtisodiy yo‘qotishlarga, balki ekologik zararlarni, ijtimoiy tengsizlik va resurslarning samarasiz sarflanishiga olib kelmoqda. Tadqiqot davomida oziq-ovqat isrofi ishlab chiqarish, saqlash, logistika, savdo, iste‘mol kabi zanjirning barcha bosqichlarida yuzaga kelishi hamda bu muammo Yevropa, AQSH va boshqa rivojlangan davlatlarda tizimli yondashuvlar orqali kamaytirilayotgani tahlil qilindi.

O‘zbekistonda esa isrofga qarshi kurashish hali boshlang‘ich bosqichda bo‘lib, huquqiy, institutsional va infratuzilmaviy bo‘shliqlar mavjud. Shu bois, innovatsion texnologiyalarni joriy qilish, qonunchilikni takomillashtirish, aholining ongini oshirish va raqamli yechimlar orqali muammoni tizimli hal etish zarur.

Oziq-ovqat isrofi – bu nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy va ekologik oqibatlariga ega global muammo. O‘zbekiston sharoitida ushbu muammoning oldini olish va isrof darajasini kamaytirish uchun quyidagi yo‘nalishlarda tizimli chora-tadbirlarni amalga oshirish tavsiya etiladi:

1. Normativ-huquqiy asoslarni takomillashtirish.

2. Infratuzilmaviy va texnologik yechimlarni amalga oshirish. Bunda qishloq joylarda sovuqchilik omborlar, muzlatkichli transport vositalari sonini oshirish, oziq-ovqat mahsulotlarini saqlash va yetkazib berishda IoT va raqamli monitoring tizimlarini joriy etish, oziq-ovqat chiqindilarini biogaz, kompost yoki hayvonlar ozuqasi sifatida qayta ishlovchi texnologiyalarni targ‘ib qilish.

3. Raqamli platformalar va innovatsiyalarni kengaytirish. Ya‘ni, mahsulotlarni haddan tashqari ko‘p ishlab chiqarilishiga baham berish, arzon narxlarda sotish yoki xayriya qilish uchun mobil ilova yoki veb-platformalar yaratish, supermarketlar va restoranlarda “aqlli qadoqlash”, “AI asosida buyurtma boshqaruvi” kabi texnologiyalarni joriy qilish.

4. Aholi va tadbirkorlar o‘rtasida axborot almashinuvi. Oziq-ovqatni tejash, ortiqcha xaridlarning oldini olish, ortib qolgan ovqatlarni qayta ishlatish kabi mavzularda ommaviy targ‘ibot ishlari, maktab, universitet va mahallalarda ma‘rifiy loyihalar, trening va tanlovlar tashkil etish, “Oziq-ovqat isrofi – baraka qochishi” kabi milliy qadriyatlariga mos axloqiy-ijtimoiy mavzularni targ‘ib qilish.

5. Hamkorlik va monitoring tizimlarini shakllantirish. Davlat idoralari, nodavlat tashkilotlar, xayriya jamg‘armalari va tadbirkorlar o‘rtasida oziq-ovqat isrofiga qarshi hamkorlik platformasini yaratish.

Xulosa qilib aytganda, oziq-ovqat isrofini kamaytirish uchun yondashuv faqat iqtisodiy yoki maishiy darajada emas, balki kompleks – huquqiy, texnologik, madaniy va boshqaruv tizimlarida uyg‘un bo‘lishi zarur.

Bu esa nafaqat oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash, balki iqtisodiy samaradorlik va ekologik barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. FAO. (2023). The state of food and agriculture 2023. Rome: food and agriculture organization of the united nations.
2. GUSTAVSSON, J., ET AL. (2011). Global food losses and food waste – extent, causes and prevention. Fao, rome.
3. UNEP. (2021). Food waste index report 2021. United nations environment programme.
4. EUROPEAN COMMISSION. (2020). Eu actions against food waste. https://ec.europa.eu/food/safety/food_waste
5. USDA. (2022). Food loss and waste. U.s. department of agriculture. <https://www.usda.gov/foodlossandwaste>
6. O'zbekiston respublikasi vazirlar mahkamasi. (2020). 2020–2030-yillarga mo'ljallangan oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash strategiyasi.
7. Xolmatov, a., & tursunov, b. (2021). "oziq-ovqat xavfsizligi va ekologik barqarorlik". Iqtisodiyot va innovatsiyalar, №4.
8. World bank. (2022). Food security and waste management. Washington, d.c.
9. Ko'chiev, m. (2020). "mahalliy qishloq xo'jaligida isroflarni kamaytirish omillari". Agrosanoat iqtisodiyoti, №3.
10. Parfitt, j., barthel, m., & macnaughton, s. (2010). Food waste within food supply chains: quantification and potential for change to 2050. Philosophical transactions of the royal society b: biological sciences, 365(1554), 3065–3081.
11. Kazakova, Z. S., & Aslonov, X. (2023). QISHLOQ XO'JALIGINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI O'RNII. The Journal of Economics, Finance and Innovation, 391-398.
12. Kazakova, Z. S., & Nazarova, M. Sh. (2023). Sostoyaniye i tendensii razvitiya selskogo xozyaystva v uzbekistane. Nauchnyy Fokus, 1(7), 681-686.
13. Salamov, I., Jonibekov, F. B., Kazakova, Z. S., & Nazarova, M. Sh. (2022). SAMARQAND VILOYATINING IQTISODIY TARMOQLARIDA INNAVASIYA VA RAQAMLI IQTISODIYOTNI JORIY ETISHNING ISTIQBOLDAGI IMKONIYATLARI. Current Issues of Bio Economics and Digitalization in the Sustainable Development of Regions (Germany), 482-485.
14. Salamov, I., Jonibekov, F., Kazakova, Z., & Nazarova, M. (2022). The Role of Investments in Ensuring the Economic Stability of Livestock and Prospective Opportunities. INTERNATIONAL JOURNAL OF BIOLOGICAL ENGINEERING AND AGRICULTURE, 1(3), 1-4.
15. Salaxiddinovna, K. Z., & Iskandarovna, I. I. (2024). OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI YETISHTIRISHNING HUDUDIIY JIHATLARI. SO'NGI ILMIY TADQIQOTLAR NAZARIYASI, 7(2), 247-256.
16. Sh, N. M., & Kazakova, Z. S. (2024). Oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda qishloq xo'jaligi mahsulotlari yetishtirishning hududiy jihatlari. YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT Jurnal.
17. Sh, N. M., & Kazakova, Z. S. (2024). Agrar sektorda ekologik toza mahsulotlarni ishlab chiqarishning nazariy masalalari. YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnali.
18. Salamov, I., Kazakova, Z. S., Nazarova, M. S., & Jonibekov, F. B. (2022). Prospects for digitalization of order tables in infrastructure development in agriculture of the republic of uzbekistan.
19. Nazarova, M. S., & Kazakova, Z. S. (2024). Agrar sektorda ekologik toza mahsulotlarni ishlab chiqarishning nazariy masalalari. YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT, 1(2).
20. Kazakova, Z. S., & Jiyanov, Sh. R. (2025). ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ЖИВОТНОВОДСТВА В УЗБЕКИСТАНЕ. AMERICAN JOURNAL OF BUSINESS MANAGEMENT, 3(3), 55-61.
21. Salaxiddinovna, K. Z., & Raxmonberdiyevich, J. S. (2025). OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA QISHLOQ XO'JALIGI HOLATI TAHLILI. AMERICAN JOURNAL OF BUSINESS MANAGEMENT, 3(3),
22. Nazarova, M. Sh., Kazakova, Z. S., & Berdikulov, R. A. U. (2025). VOZMOJNOSTI EKONOMICHESKOY EFFEKTIVNOSTI OT EKSPORTA FRUKTOV, OVOЩEY I VINOGRADA. AMERICAN JOURNAL OF BUSINESS MANAGEMENT, 3(2), 188-191.
23. Kazakova, Z., & Nazarova, M. (2024). Oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda qishloq xo'jaligi mahsulotlari yetishtirishning hududiy jihatlari. YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT, 2(1).
24. Nazarova, M., & Kazakova, Z. (2024). Tarmoq mahsulotlarini ishlab chiqarish va sotishda innovatsion texnologiyalarni qo'llashning iqtisodiy samaradorligi. YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT, 2(1).
25. Kazakova, Z., Abdullayev, S., & Sunnatullayev, M. (2024). Raqamli iqtisodiyotning o'zbekistondagi holati va uning rivojlanish istiqbollari. YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT, 2(1).
26. Kazakova, Z., Ulmasov, A., & Botirov, B. (2024). Qishloq xo'jaligi iqtisodiyotini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning o'rni va ahamiyati. YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT, 2(1).

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. aprel. maxsus son / № 5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
